

התנה שלא תלך משעת נדרו ועד החג, הרי היא אסורה בהנאתו עד הפסח.

מדייקת הגמרא: רק אם הלכה לפני הפסח ועברה על תנאו, אכן אסורה היא בהנאתו עד הפסח, אבל אם עדיין לא הלכה — אלא שאם תלך תהא אסורה למפרע — לא נאסרת היא בהנאתו.

הרי מוכח, שמותרת היא לעבור על האיסור, ואינה חוששת שמא תעבור בעתיד על התנאי, וקשיא לרב יהודה!?

אמר רבי אבא ליישב את שיטת רב יהודה:

לעולם אסורה היא מיד בהנאה ואפילו לא הלכה, כי שמא תלך; ומה ששנינו: "הלכה" לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח, הכי קאמר:

הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו ואף לוקה האשה (9) שעברה על "לא יחל דברו".

אבל אם לא הלכה, אסורה בעלמא מדרבנן, אבל אינה לוקה.

ואכתי מקשינן לרב יהודה:

אימא סיפא דמשנה זו:

ומתירין לו נדרו, ואף על פי שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים".

וחילוק יש בין שיטת התוספות לשיטת הרמב"ם, דלשיטת התוספות הנודר בדבר שאין בו ממש יש בו איסור גמור מדרבנן, [כמבואר בדבריהם בד"ה רבינא, וכן היא גם שיטת הרמב"ם בפירושו המשניות], אבל לשיטת הרמב"ם בחיבורו, אפילו איסור דרבנן אין כאן, רק שאין מורין לו שינהג בהן היתר: על פי חידושי רבי שמואל סימן יג אות ג.

ג. כתבו האחרונים נפקא מינה לדינא בין דעת הר"ן לדעת הרמב"ם והתוספות, כי לדעת הר"ן אף האוסר דבר שאין בו ממש על חבירו הרי הוא אסור מדרבנן, ואילו לדעת הרמב"ם אינו אסור אלא אם אסר על עצמו, שהרי אינו יכול להנהיג את חבירו באיסור, וראה ב"חידושי רבי שמואל" שם במה שהביא בזה, ומה שהאריך בפרט זה, וראה גם בגליון מהרש"א כאן.

9. כתב הר"ן: כלומר: לוקה היא, אבל הוא אינו לוקה [אפילו אם ההנה אותה], שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה. ואפשר, שהתנא השמיענו אגב אורחיה שהאיסור הוא עליה ולא

גם בדבר שאיו בו ממש, אין לך נהגו גדול מזה".

ונחלקו עוד התוספות והר"ן, שלדעת תוספות, אף התירוצים הקודמים מודים שיש איסור מדרבנן בנדר על דבר שאין בו ממש, אלא שלא ניחא להו לפרש כן את לשון המשנה "הרי זה בלא יחל דברו", ואילו בר"ן לקמן טז ב ד"ה על, נראה שנחלק עליהם.

ויש שהעירו שלשיטתם נחלקו, שהרי בלשון הגמרא לעיל איתא על נדר שאין בו ממש: "מי הוה נדרא כלל", ומשמע שאין כאן נדר אפילו מדרבנן, ומכאן יתכן שלמד הר"ן שהם חלוקים על רבינא; אבל לשיטת התוספות, הרי בפרט זה ד"מי הוה נדרא כלל" כולי עלמא מודים, שהרי אין בו אלא איסור משום מנהג, וכוננת הגמרא לומר שהיות ו"נדר" אינו, שוב לא שייך לשנות "הרי זה בלא יחל דברו" ואפילו מדרבנן.

ב. הרמב"ם [נדרים ג יב] כתב: "הנודר בדברים שאין בהן ממש ואסרן, אף על פי שאין הנדר חל עליהם, אין מורין לו שינהג בהן היתר, הואיל ואסר עצמו בהן ובדעתו שהנדר חל עליהן, אלא פותחין לו פתח ממקום אחר